

KOMENTARJI IN EPIGRAMI

NOVA USMERITEV AVSTRITJE. — Spremljevalcem avstrijskega zunanje-političnega razvoja je v zadnjem času zbudilo pozornost, da se dunajski uradni krogi čedalje glasneje in odločneje izražajo v prid de Gaullovi evropski ideji, hkrati pa poudarjajo potrebo po tesnejših državnih, kulturnih in gospodarskih stikih z nekdanjimi deželami avstro-ogrškega cesarstva na vzhodu in jugo-vzhodu. Prvo mednarodno opaženo politično dejanje novega avstrijskega zveznega kanclerja dr. Josefa Klause je bil njegov »evropski« govor v Strasbourgu, ki so ga komentirali kot izraz nedeljene podpore degolističnim koncepcijam o nadaljnjem razvoju kontinenta: Klausovo predavanje v beograjskem inštitutu za mednarodno politiko je bilo v bistvu ponovitev strasburških izpovedi, le da je še posebej izražalo željo Avstrije po posredovalni funkciji v družbeno-politično razcepljeni Evropi in bilo napoved dokončnega preobrata v odnosu Avstrije do nacionalnih in jezikovnih vprašanj. Zanimivo je tudi zaporedje Klausovih državnih obiskov: Bruselj, Bern, Beograd, Pariz. V tem času so dobila popolno zadoščenje tudi večletna prizadevanja socialističnega zunanjega ministra dr. Bruna Kreiskega za normalizacijo odnosov s sosednimi socialističnimi državami. Infantilni očitki konservativnega tabora o »dovzetnosti za vzhodne vplive« so povsem izginili, odkar se tudi ÖVP uradno zavzema na primer za ustanovitev avstrijskih kulturnih inštitutov v Budimpešti, Bukarešti, Beogradu in Varšavi in odkar je celotna koalicijska vlada razglasila visoko stopnjo dobrih odnosov z Madžarsko, Romunijo in Jugoslavijo za »pomemben uspeh avstrijske nevtralne politike«. Še pred leti povsem pasivna avstrijska zunanja politika si je upravičeno nadela novo ime: »aktivna nevtralnost«.

Nova usmeritev Avstrije je vsekakor posledica ugodnih mednarodnih političnih okoliščin za uveljavitev miselnosti, ki se je polagoma, a konstantno razvijala ves čas po vojni, ki pa ima svoje korenine že v predvojnem obdobju.

Majhna država z veliko preteklostjo se nujno srečuje s posebnimi problemi, ki za druge niso povsem razumljivi; ne samo to, včasih že samo zastavljanje takih problemov in ukvarjanje z njimi zbuja začudenje, priostreno pozornost in celo sum. Ko je neustavljivi veter zgodovine porušil nagnito poslopje avstro-ogrške države, se je nemško upravno jedro velikega cesarstva, »Rumpf-Österreich«, Avstrija v današnjih mejah, znašlo v globoki dilemi, ki se nam mora vsaj v sedanji časovni distanci zdeti razumljiva in vredna razumevanja: kam naj se usmeri ves ogromni duhovni, kulturni, gospodarski, širokih relacij navajeni politični potencial, ki se je stoletja koncentrično nabiral v tem delu velike države? K prizadevanjem po ponovni izpostavitvi nekdanjega okvira ali k prizadevanjem po združitvi z Nemčijo? Če si za trenutek odmislimo, kar vemo in mislimo o vzrokih za tako situacijo, in če za trenutek ne upoštevamo naših današnjih spoznanj, če se skratka vživimo v takratno avstrijsko situacijo, potem moramo vsekakor priznati, da je bila ta dilema realna in v takratni brezizhodnosti tudi po svoje tragična. Najboljša dela avstrijske literature med obema vojnama jasno izražajo občutek utesnenosti, zadušljive praznine in žalostne smešnosti, ki je zajel razmišljajočo plast Avstrijcev, občutek »velikega oskubenega ptiča«. Krčevito snubljenje in »utrjevanje pozicij« v prestolnicah držav na nekdanjem avstro-ogrskem ozemlju ob hkratnih političnih prepirih

z njimi, na drugi strani pa nenehno naraščanje nemškega nacionalističnega gibanja, ki je zaradi tedanjih evropskih političnih razmer tudi začasno triumfiral, je bilo posledica te dileme. Kako globoka je bila, nazorno dokazuje dejstvo, da v tem obdobju avstrijska državljanska ali celo nacionalna zavest, ki bi temeljila na dokončnem spoznanju in priznanju novih državnih okvirov, sploh ni obstajala kot realna podstat kakršnega koli političnega razpoloženja v avstrijskem prebivalstvu: obstajala je kvečjemu kot slutnja, kot nejasna želja določene — vendar v bistvu resignirane — intelektualne plasti ali kot pragmatično geslo nekaterih brezglavo zaskrbljenih in za obstoj države brezupno borečih se politikov. Nekateri sodobni avstrijski avtorji upravičeno zatrjujejo, da se je avstrijska država in nacionalna zavest razvila in utrdila šele, ko so se Avstrija kot država in Avstrijci kot »narod« utopili v deročem toku nacističnega imperializma in ko je bilo treba po vojni deset let čakati na državno samostojnost.

Morda je ta zavest, ta samozavest bila prvi pogoj za dokončno zmago nad usodno dilemo v prejšnji obliki, za zavestno odpoved tradicionalizmu in za novo politično orientacijo Avstrije. Avstrijsko zunanjo politiko povojnih let označuje treznost brez primesi resignacije, realizem brez nostalgičnega, nemočnega ekspanzionizma. Avstrija se danes zaveda tega, kar je. V tej zavesti je posebna moč in možnost za povsem drugačen, smotrni in perspektiven pristop k njenemu še vedno živemu osnovnemu problemu.

Treba je upoštevati, da je Avstrija že po svojem središčnem geografskem položaju v Evropi »obsojena« na žariščno funkcijo in da bi problem njene odmevnosti obstajal, tudi ko bi ne bila tako zelo obremenjena z zgodovino in kompleksom tradicionalne povezanosti z večjim geografskim področjem, celo s kompleksom nekakega »poslanstva« na tem področju. V današnjem svetu in ob upoštevanju določenih pravil mednarodnega delovanja je taka specifična duhovna in politična »stiska« majhne države z veliko preteklostjo lahko dobrodošla in pomembna spodbuda za koristno in plodno mednarodno aktivnost v smislu koeksistenčnosti. Taka dejavnost hkrati blažilno in zdravilno vpliva na njeno zgodovinsko bolečino. Zdi se, da se Avstrija svojih novih možnosti zaveda.

Status večne nevtralnosti ji je bil v letu 1955 formalno sicer vsiljen, toda danes že ni več nikogar med Avstrijci, ki ne bi občutil, da je ta status v najglobljem interesu zavestnih in nezavestnih avstrijskih teženj in da je nepogrešljiva osnova za razrešitev tradicionalne dileme. Mednarodno zajamčena avstrijska nevtralnost nudi Avstriji praktično vse možnosti za zadovoljitev njenih želja po ponovni požitvi in okrepitvi stikov z deželami, ki so bile sestavni del avstro-ogrške države, in hkrati tudi po dejavnem sodelovanju z nemškim jezikovnim in gospodarskim prostorom, ne da bi ta njena dejavnost mogla postati sumljiva.

Seveda, ko je v Evropi prevladovalo vzdušje hladne vojne in so bila nasprotja zaostrena, so bile možnosti za Avstrijo omejene. Glede na »zahodnost« družbenopolitične ureditve se je morala Avstrija pasivizirati in skrbno paziti, da se ne bi zamerila kateri izmed velikih sil, ki so ji omogočile samostojnost. Zdaj, ko so se vsaj v Evropi razmere močno spremenile, ko se zdi — kljub nevarnim zaostritvam na drugih kontinentih — da je »proces popuščanja napeitosti« nezadržan, se je zunanjepolitični prostor za Avstrijo razširil. Razumljivo je, da so se v Avstriji šele v tem novem položaju zavedeli vrednosti in pomena

de Gaullovi ideji o Evropi in uporabnosti zgledovanja po njegovi politiki. S tem da so cepili avstrijsko nevtralnost s francoskimi evropskimi koncepcijami, je dobila ta nevtralnost poseben politični vzgon, njena aktivizacija pa vsestransko legalnost in priznanje ter nov pomen. Samozavestno, brez plahega oziranja na zahod, se Avstrija zdaj lahko poteguje za dobre odnose z vzhodom in jugovzhodom ter si s svojimi tradicionalnimi zvezami ustvarja ali utrjuje gospodarske in kulturne postojanke, ko sledi »zgodovinski potrebi« ali tudi ne, hkrati pa se lahko z bolj svobodno prizadevnostjo poteguje za uveljavitev svojih prav tako tradicionalnih interesov na zahodu, predvsem v Evropski gospodarski skupnosti.

Ne bi bilo prav, ko ne bi pri tem vsaj omenili potencialnih nevarnosti, ki se skrivajo v teh srečnih okoliščinah, v tej možnosti razrešitve avstrijske dileme. Prva nevarnost je v tem, da se ob zunanjepolitičnih uspehih Avstrije v nekdanjem avstro-ogrskem prostoru v Avstriji sami razraste »neomonarhistična« ali »neoimperialistična« miselnost ter njeno zunanjo politiko diskreditira, jo oropa njenih sadov. V okviru tega razmišljanja pa bi bilo morda neprimerno dajati pretiran poudarek možnosti takega razvoja; čeprav ta možnost obstaja, je vendar tako malenkostna, da bi je ob razpravljanju o osnovnih potezah avstrijskega zunanjepolitičnega razvoja skoraj ne bi bilo treba omenjati. Druga možnost, nagib k tihemu ali pravemu anchlussu, je vsekakor realnejša, posebno glede na precejšnjo gospodarsko odvisnost Avstrije od zahodnonemškega gospodarstva. Vendar pa so tu določila avstrijske državne pogodbe in njenih aneksov tako jasna in konkretna, da bi se avtomatično vključil mednarodni zaviralni mehanizem, če bi se ta možnost samo začenjala realizirati.

Nova avstrijska usmeritev je torej rezultat zgodovinsko pogojenih teženj, ugodnih mednarodnih okoliščin in pravičnega refleksa na dane možnosti. S pravilnim izrabljanjem teh možnosti, vedno v duhu realizma in v skladu z veljavnimi normami mednarodnega sodelovanja, se utegne mala Avstrija v svojem središčnem položaju pomembno uveljaviti ne samo kot posredovalka med dvema družbenopolitičnima skupinama, temveč tudi kot evropsko jedro prihodnje koeksistenčne politične resničnosti.

Slavko Fras

METAMORFOZE

1

Hudič je duše kupoval
za zlate le devize,
zdaj žrtev je postal
vsesplošne krize.

Razglasil za valute nove
je užitke razne baže,
a parklje in rogove
kar javno kaže.